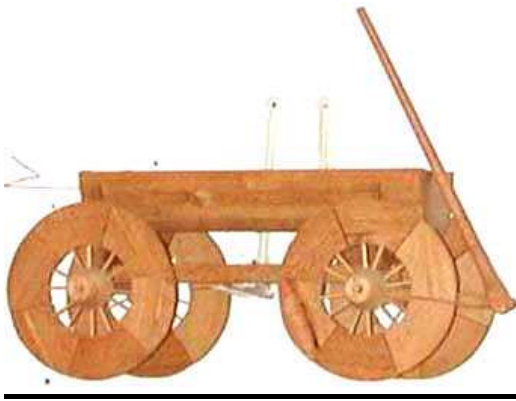

EMNEARK TIL

JERNALDEREN

LANGELANDS MUSEUM

Jens Winthersvej 12, Rudkøbing

For omkring 2500 år siden begyndte folk i Danmark at bruge jern til at lave redskaber af. Derfor kalder vi den sidste del af oldtiden for jernalderen.

Jernalderen varer i Danmark fra omkring 500 år før Kristi fødsel, til 800 år efter Kristi fødsel. I den tid levede der forskellige folk i Europa. Disse folkegrupper kender vi dels fra deres egne, skrevne beretninger, dels fra de bygninger, statuer og andre ting, som de har efterladt. Før Kristi fødsel var der Kelterne, som levede i Centraleuropa (Tjekkiet, Slovakiet, Sydtyskland, Schweiz, Norditalien, Frankrig og England). Senere kom Romerne, fra den italienske by Rom. De erobrede i løbet af kort tid de fleste af de lande, der var kendt på den tid. Alle landene rundt om Middelhavet var romerske, og Romerriket nåede helt op til den tyske flod Rhinen. Da Romerriket blev ødelagt, var det germanske folk, fra Tyskland og Nordeuropa, der kom til at regere over Europa, selv om de aldrig fik kontrol over så store landområder som romerne.

De forskellige folk i Europa, kendte også Danmark, og de handlede med danskerne. På den måde endte mange af deres ting i Danmark. Derfor kan arkæologerne både finde danske og udenlandske ting fra jernalderen.

Man har opkaldt de forskellige dele af jernalderen efter de folk, der regerede i Europa. Den første del af jernalderen kaldes enten Keltisk jernalder eller førromersk jernalder.

Tiden fra Kristi fødsel og til omkring 400 kaldes Romersk jernalder, og den sidste del af jernalderen, 400 - 800, kaldes Germansk jernalder.

Tiden 800 - 1050 kaldes ikke mere jernalder, men vikingetid, fordi vi ud fra datidige skriftlige beretninger ved, at nordboerne, deriblandt også danskerne, blev kaldt vikinger.

Jern findes i naturen i Danmark i modsætning til bronze. Det findes i form af myrsmalm, som man kan skovle op i fugtige lavninger og enge, især i Syd-og Vestjylland. Myrsmalmen kan bruges til at udvinde jern af.

Man brugte en stor skaktformet løvovn til at udskille jernet fra slaggen, og ovnen kunne kun bruges en gang. Der skulle 150-500 kg myrsmalm, og 250-500 kg trækul til for at udvinde de 15-75 kg jern. Under ovnen blev slaggen opsamlet (slagge er det affald, der bliver til overs). Der ligger mellem 100 og 500 kg slagge i sådan en slaggegrube, når arkæologerne finder den.

I jernalderen begyndte danskerne at bo i rigtige landsbyer, med mange gårde rundt om en åben plads, og med et hegn omkring det hele.

Der er fundet rester af flere landsbyer i Jylland, og landsbyerne har sikkert set ligesådan ud på Langeland. Husene var aflange, og havde stue i den ene ende, og stald i den anden ende. Husdyrene varmede godt om vinteren, selv om de gav en kraftig lugt i stuen. I stueenden

var der ildsted midt på gulvet, og et lyrehul i taget, hvor røgen slippe ud; skorstenen var ikke opfundet endnu. På ildstedet blev der lavet mad, det gav varme og lys i de lange vinteraftener. Familien sov på bænke langs husvæggene.

Nogle af gårdene havde også udhuse, der nok har været brugt til lader eller værksteder; der er hverken båse til dyrene eller ildsteder, så det har hverken været stalde eller stuer.

Man levede stadigvæk af agerbrug og kvægavl i jernalderen. Nye husdyr var høns og kat. Man havde stadig ko, svin, får, hest og hund. Kornsorterne var hvede, rug, havre og byg, altså omtrent som i dag.

Udover bønder har der også været håndværkere. Først og fremmest smeden, men også guldsmeden, som lavede de fine smykker, man brugte; pottemageren har sikkert også tit været professionel. Mange af lerkrukkerne fra jernalderen er så fine, at det må have været særlig dygtige folk, der har lavet dem.

Væveren har sikkert også været en håndværker, som vævede klæde til de rigeste bønder.

Hos kelterne eller romerne købte man fine bronzekar, glasbægre, perler og meget andet. De romerske ting er tit stemplet med navnet på den håndværker som havde lavet genstanden; på den måde kan man i dag se, hvor den er lavet og tit også, hvor gammel den er.

De døde blev begravet på mange forskellige måder i jernalderen. I begyndelsen brændte man alle de døde, og lagde asken i en urne. Urnen blev sat ned i jorden, enten uden videre, eller måske med en sten eller et bræt til at vise, at her var en grav. Senere gik man over til begravelse, i hvert fald for nogen af de døde. Den døde blev lagt i en kiste af træ med sit sædvanlige tøj og smykker samt evt. våben.

Fornemme folk fik også drikkekar af glas eller bronze, men de fleste fik en eller flere lerkrukker med mad og drikke; de skulle ikke sulte på vejen til dødsriget.

I Stengade på Nordlangeland fandt arkæologerne for omkring 30 år siden en hel gravplads med omkring 40 grave fra romersk jernalder. De døde var næsten alle begravet ubrændte, med et par lerkar, og nogle af dem med nogle få smykker.

4 af kvinderne, sikkert gårdmandskoner og -døtre (den ene var kun 6-14 år gammel), havde alle sammen tre smykkenåle af bronze, beregnet på at holde dragten på plads.

Dragterne fra jernalderen kender vi fra nogle fund i moser, hvor hele dragter er bevaret. Kvinderne i keltisk og romersk jernalder har enten gået i en hel kjole, som var hæftet sammen på skuldrene med nåle, og holdt sammen i livet med et bælte - eller de har gået i en todelt dragt med bluse og nederdel. Blusen var holdt sammen i skuldrene af smykkenåle, og en tredje smykkenål sad midt på brystet, hvor den har virket som et brystindsnit.

Mændene gik i bukser og tunika. Der hørte en kappe til de fornemmes dragt. Mændenes tøj kendes fra et stort mosefund i Slesvig hvor en hel hærs udstyr var kasseret ud i en mose, sikkert som tak for en sejr.

Mosefund viser i det hele taget at man har troet på gode og onde magter i jernalderen. Man finder tit krukker, der er stillet ud i mosen med mad til guderne; somme tider kan man endda også finde kostbare guldsmykker. En del mosefund har givet store mængder af våben, ligesom det fund, hvor mandsdragterne var. Det har været urolige tider, og guderne har krævet et stort offer, når man havde vundet et slag. Og hvad var nærmere ned at ofre de faldne fjenders udstyr?

Den første danske skrift dukker op i jernalderen. Det er RUNER, der bruges til at skrive navne på kostbare smykker eller våben. Somme tider er det trylleord, der står; det har været hemmelighedsfulde tegn, runerne, ikke alle har kunnet skrive eller læse.